

Stara Gradiška - 'ćelije smrti' 1942.

Kako su drugovi najprije umoreni gladu u roku od dva mjeseca, a onda opet umirali pet godina

Razmak između krajnjih nadnevaka smrti koji se mogu naći u drugim bazama podataka za 52 žrtve koje su navodno umrle 1942. godine u 'ćelijama smrti' u logoru Stara Gradiška od 15.6.1941. pa do 27.4.1945. godine. Dakle, taj interval počinje nekoliko mjeseci prije početka i završava nekoliko dana nakon prestanka rada logora Jasenovac i Stara Gradiška

Pišu:
M. KOIĆ i NIKOLA BANIĆ

Na mrežnom jasenovačkom popisu su 52 navedne žrtve kod kojih se kao stratište navode 'ćelije smrti' u logoru Stara Gradiška 1942. godine. Međutim, već

preliminarna analiza podataka u jasenovačkome popisu ukazuje na nepouzdanost istih. Kod dvanaestorice je logor Stara Gradiška* od samih autora popisa označen kao nepouzdan podatak, a u napomenama se kao alternativno mjesto smrti navodi logor Jasenovac. U jednom slučaju Stara Gradiška nije označena kao nepouzdan podatak, ali u napomenama se također kao alternativno mjesto

stradanja navodi Jasenovac. Kod četvorice je i godina smrti 1942.* označena kao nepouzdan podatak. Dvije navodne žrtve iz 'ćelija smrti' Dragutin Bocak i Dragutin Braičević osim imena i prezimena nemaju nikakvih drugih identifikacijskih podataka. Zanimljivo da je jedini izvor podataka o Dragutinu Braičeviću fotografija iz zbirke JUSP-a Jasenovac. Već samo prema podatcima iz

napomena jasenovačkoga popisa može se vidjeti da je bar trećina podataka o navodno stradalima u 'ćelijama smrti' dvojbena. Kada se podatci iz mrežnoga jasenovačkog popisa usporede s drugim bazama podataka, onda je situacija još drastičnija. Primjerice, u srpskoj inačici komunističkoga popisa žrtava Drugog svjetskog rata iz 1964. godine koju je ljubazno ustupio gospodin Roman Leljak (L64), uopće nema već spomenutih Dragutina Bocaka i Dragutina Braićevića, odnosno nema ih barem u obliku u kojem se pojavljuju na mrežnometriji jasenovačkom popisu, ali primjerice među žrtvama iz 'ćelija smrti' je i Dragutin Baraćević (1919., Petar, Rijeka). Braićević je očito anagram od Baraćević, tj. pogreška u pisanju koja nije ispravljena, već je na temelju nje nastala još jedna lažna jasenovačka žrtva. Prema L64 Dragutin Baraćević stradao je 7.7.1942. godine, ali u Jasenovcu. Znači da je dvojni podatak o stradanju u 'ćelijama smrti'.

Fantomi iz 'ćelija smrti'

Na popisu L64 nema nekoliko Splićana navodnih žrtava iz 'ćelija smrti'. Primjerice, nema Vinka Aljinovića (1911., otac Ante), Armanda Paparele (1912., Vjekoslav), Nikole Podruga (1912.*, Ante) i Ivana Siriščevića (1894., Fabijan). Također nema ni Zvonimira-Grge Gregorića (1918., nepoznato ime oca, Karlovac), Oskara Jurena (1926., August, Vojščica), Milana Miloševića (1906., Dušan, Zagreb) niti Dragutina Marpića (1917., Ljudevit, Foča). Kod ovoga potonjeg u napomenama se navodi i alternativno prezime Marpić, međutim u L64 nema niti te kombinacije kao ni one s prezimenima Markić ili Martić. Stjepan-Stojan Miletić (1922., Ivan, Županja) ne postoji u L64, ali kao da je frankenštajnovski sastavljen od trojice rođenih 1923. godine s tog popisa žrtava rata. To su Stevan Miletić (Jovan, Gornja Čemernica), Stipo Miletić (Mato, Stankovci) i Stojan Miletić (Mile, Branešći). Kao mjesta smrti kod te trojice redom se navode Glina, Sinj i Ragulje, što znači da njihova smrt nema veze s logorima Stara Gradiška ili Jasenovac. Zvonka Kovačića (1912., Ferdinand, Zagreb) također nema u L64, a najslič-

niji su Zvonko Kovačić (1922., Marko, Split) navodno stradao 1943. u nekome neimenovanom talijanskom logoru te još mladi Zvonko Kovačić (1926., ime oca nije navedeno, Karlovac) navodno stradao od ustaša u Jasenovcu, a ne u Staroj Gradiški i to još k tome 15. lipnja 1941. godine, znači mjesecima prije nego što je taj logor uopće postao operativan. Sličan je slučaj s Ivanom Cetinićem (1903.*, Antun, Blato) koji je prema L64 stradao u Jasenovcu 15. kolovoza 1941. godine što znači da je stradao u logoru Jasenovac prije uspostave tog logora. Ta godina stradanja navodi se i u napomenama jasenovačkoga popisa uz dodatak da nije rođen na Visu, već na Korčuli. Znači opet mnogo kontradiktornih podataka. Vladislav Psotka (1920, Josip, Slavonski Brod) je sudeći prema napomenama stradao, ali ne 1942.*, već 1945. godine. Potvrda toga podatka je i u popisu L64 prema kojem je Psotka stradao u Staroj Gradiški 27. travnja 1945. godine. Logor Stara Gradiška praktično je prestao s radom u jesen 1944. godine i većina je logoraša premještena u druge logore i zatvore, a u Staroj je Gradiški navodno ostalo stotinjak logoraša radi održavanja. Treba napomenuti da je probaj logoraša iz susjednoga logora Jasenovac koji je tridesetak kilometara zapadnije bio 22. travnja 1945. godine pa je nevjerojatno da bi netko od logoraša mogao stradati u Staroj Gradiški gotovo tjedan dana nakon toga. Za razliku od prethodnika, Frane Kapov (1913, Jakov, Kaštel Kambelovac) ne nalazi se u L64, ali u napomenama jasenovačkoga popisa navodi se Franjo Kapor. U popisu L64 dvojica su s tom kombinacijom imena i prezimena. Indikativno je da se kod 'obojice' navodi isto ime oca. Frano Kapor (1913., Jakov, Split) je osim različitoga, ali bliskoga mjesta rođenja po svemu nalik na navodnu žrtvu iz 'ćelija smrti'. On je navodno stradao sredinom kolovoza 1942. godine u Staroj Gradiški. To bi značilo svojevrsnu potvrdu podatka iz mrežnoga jasenovačkoga popisa, međutim u L64 je još jedan Frano Kapor (1917., Jakov, Split) koji se od prethodnika nezнатно razlikuje samo po godini rođenja, ali i po jednoj vrlo bitnoj stvari, a to je da se radi o partizanu stradalome generičkoga datuma 15. lipnja 1944. godine u Zemunu. Možemo pretpostaviti da se radi ili

o partizanu stradalome u borbama oko Beograda 1944. godine ili o ratnom zarobljeniku stradalom u srpskom logoru Sajmište. Možda baš u 'ćelijama smrti' samo u drugome logoru.

Tramvaj za El Shatt

Poseban je slučaj Nikola Mardešić (1906., otac Jakov) iz Komiže na Visu. U podatcima popisa žrtava rata iz 1964. godine (L64) među žrtvama iz Hrvatske nalazi se samo jedan Nikola Mardešić iz Komiže, nepoznate godine rođenja. Ime oca i sina ovome je slučaju isto Nikola. Taj Nikola Mardešić stradao je sredinom lipnja 1944. godine u El Shattu u Egiptu. Kod Ante Zorice (1911., Biograd, Ante) u napomenama jasenovačkoga popisa navodi se da je umro 23.5.1942. u 'ćeliji smrti' u Staroj Gradiški. U ovom slučaju kao izvor nije korištena inačica komunističkoga popisa iz 1964. godine kojom se koriste autori mrežnoga jasenovačkoga popisa (SZSJ64). Međutim, u srpskoj inačici popisa žrtava rata iz 1964. (L64) Ante Zorica (1912., Biograd, Ante) stradao je 5.7.1942. godine u Lepoglavi, a ne u Staroj Gradiški. To znači da je pogrešan podatak iz izvora koji se koristi u mrežnometriji jasenovačkom popisu ili je pogrešan podatak iz komunističkoga popisa iz 1964. godine. Međutim, kako je taj popis izvor za tri četvrtine svih podataka s mrežnog jasenovačkoga popisa, možemo sumnjati da je tri četvrtine svih podataka s popisa nevjerojatno. Među žrtvama iz 'ćelija smrti' je i Marijan-Španac Krajačić (1905., Ljudevit, Velika Gorica). U napomenama su navedeni brojni izvori podataka, ali od svega najzanimljiviji je podatak iz projekta Dotrščina da mu je nadimak bio Petar Gašparec. U popisu žrtava rata L64 nalazi se Marijan Krajačić (1905., Ljudevit, Turčin) stradao 18.3.1943. u Staroj Gradiški, ali i Pero Gašparec (1914., Ljudevit, Turčin) kao partizan stradao je 15.6.1943. u Turčinu. Iz priloženoga se može vidjeti kako se umnažaju žrtve i kako su se u komunizmu olako određivala mjesta smrti, tj. izmišljale subbine, a danas se ti podatci koriste kao 'znanstveni' izvor za jasenovački popis. Iz navedenoga se ne može utvrditi tko je i gdje stradao iz ove kombinacije Krajačić/Gašparec, ali jasno je da ovo nisu znanstveni, već propagandni

podatci. To je otrilike razina točnosti tvrdnje da se splitskim tramvajem može do El Shatta.

Problematična identifikacija

U nekoliko slučaja može se uočiti da uopće nije utvrđen stvarni identitet žrtve. Primjerice, na popisu se nalazi Josip Rakar, rođen 1915. godine u Zagrebu. Otac mu se zove Juraj*. Ime oca navodne žrtve označeno je kao nepouzdan podatak, ali ne i ime žrtve premda je u

još navodnih žrtava s dvojbenim identitetom. Primjerice, Zdenko Radonić (1915., Frano, Gruda) se prema napomenama mrežnog jasenovačkog popisa ustvari preziva Radanović, a Želimir-Bimbi Pomper (1913., Josip, Zagreb) je prema napomenama Željko Pamper umro 28.4.1942. godine, tj. prema L64 Željko Pomper ubijen 26.4.1942. godine. U nejasne identitete spada i Mirko Bukovec-Bukovac koji iz nekog razloga ima navedena dva prezimena. Neki od još nespomenutih navodnih žrtava iz

ju kod Branimira Antonovića, ali u tom je slučaju različito mjesto stradanja jer se navode Stara Gradiška ili Jasenovac. Zanimljivo da samo kod šestorice piše da su umrli, a kod većine ostalih da su ubijeni. Međutim, kod trojice piše da su strijeljani. To znači da nisu umrli u 'ćelijama smrti' jer strijeljanja se obavljaju na drugim mjestima. Istoga dana, ali na različitim mjestima strijeljani su Zvonimir Gregorić (7.7.1942. Stara Gradiška) i Branimir Antonović (7.7.42., Jasenovac). Prema podatcima iz jasenovačkoga popisa, strijeljan je i Stjepan Kavurić, (15.4.42.), uz napomenu da su mu svinje rastrgale glavu. Bez obzira na to je li taj detalj točan ili ne, to znači da njegova sudbina nema veze s umiranjem u 'ćelijama smrti'. Prema podatcima iz projekta Dotršćina Konrad Fink (1906.) ubijen je 3.10.1941. u Jasenovcu ili 9.7.1942. godine u Staroj Gradiški. Može se čak naći i podatak da je umro 1947. godine, ali to je netočan podatak jer je te godine tek upisan u smrtnicom, što su potvrdili i članovi njegove obitelji. Znači stradao je u ratu, ali ne zna se mjesto i vrijeme smrti. Tu nije kraj čudima u ovom slučaju jer se u projektu Dotršćina može naći Konrad Turk stradao u Staroj Gradiški 1942. godine. Prema navedenim podatcima, radi se o dvojniku Konrada Finka pa nije jasno tko je stradao u starogradiškim 'ćelijama smrti' - stvarni Konrad Fink ili njegov fiktivni dvojnik Konrad Turk. Osim stradalih, na više mjesta među pedesetoricom iz 'ćelija smrti' ima i nestalih. Takav je, primjerice, prema napomenama jasenovačkog popisa Ivan Korpar. Razmak između krajnjih nadnevaka smrti koji se mogu naći u drugim bazama podataka za 52 žrtve koje su navodno umrle 1942. godine u 'ćelijama smrti' u logoru Stara Gradiška je od 15.6.1941. pa do 27.4.1945. godine. Znači taj interval počinje nekoliko mjeseci prije početka i završava nekoliko dana nakon prestanka rada logora Jasenovac i Stara Gradiška. Najviše je stradalih početkom srpnja od 5. do 9. srpnja 1942. godine, ali to je grupiranje od svega 6 navodnih žrtava. Osim toga, prema L64 samo 4 žrtve su iz Stare Gradiške, a po jedna iz Jasenovca i Lepoglave. Istdobro kod 9 žrtava navedeni su nadnevci smrti izvan 1942. godine, a tri su izvan logičnoga vremenskog intervala trajanja logora Jasenovac i Stara Gradiška.

Prezime:	Ime:	Ime oca:	Roden/a:	Opcina rođenja:	Mjesto rođenja:	Narodnost:
RAKAR	JOSIP	JURAJ*	1915	ZAGREB	ZAGREB	HRVAT
		Način smrti: UBIJEN		Stradao/la: OD USTAŠA	God. smrti: 1942	
		Mjesto stradanja: U LOGORU		Logor: STARA GRADIŠKA	Stratište: ĆELIJE SMRTI	

Na jasenovačkome je popisu **Josip Rakar**, rođen 1915. godine u Zagrebu. Otac mu se zove Juraj*. Ime oca navodne žrtve označeno je kao nepouzdan podatak, ali ne i ime žrtve premda je u napomenama drukčiji redoslijed. U popisu žrtava rata (L64), na temelju kojega je sastavljen jasenovački popis, nema Josipa Rakara već obratno Juraj Rakar kojem se otac zove Josip. Ta zamjena oca i sina ukazuje na vjerodostojnost podataka s popisa. Sličan, ali još drastičniji primjer je Mije Sunarića (1916.*., Nikola, Sarajevo), stradao 1942. godine, a koji se prema napomenama jasenovačkoga popisa zove Mojo Sunadžić, rođen u Travniku 1912. godine i stradao 1941. godine. Ovo izgleda toliko različito kao da se radi o dvjema različitim osobama. Prema L64 jedan Mojo Sunarić stradao je 16.11.1941. godine u Staroj Gradiški. Iz navedenog se može zaključiti da je u slučaju Mije Sunarića dvojbeno ime, prezime, godina rođenja i godina smrti, znači svi vitalni identifikacijski podatci. Ima

starogradiških „ćelija smrti“, a koji prema napomenama jasenovačkog popisa nisu stradali u Staroj Gradiški, već u Jasenovcu su prema redoslijedu vremena smrti iz popisa L64 Zvonimir Svetličić (15.2.1942.), Ivan Majetić (10.3. 1942.), Franjo Belulović (8.5. 1942.), Ante-Toni Treursić (20.5. 1942.), Stjepan Pasariček (15.6. 1942.), Vladimir-Lule Frković (15.10. 1942.), Mićo i Zrinko Visković (31.12. 1942.). Znači, osim različitoga mesta smrti i nadnevci smrti iz 1942. godine u rasponu su od preko 10 mjeseci, a to je u suprotnosti s pričom da su žrtve iz „ćelija smrti“ ostavljene da skapaju od gladi i žedi. Kada se usporedi nadnevci smrti koji se mogu naći u napomenama mrežnoga jasenovačkog popisa i popisa žrtava rata L64, podudarni su samo u jednom jedinom slučaju

Dalmatinci u 'ćelijama smrti'

Prema iskazu Ivana Koprivnjaka pred Nedićevim komesarijatom u Beogradu 1942. godine, u Staru Gradišku dovedeno je 35 mlađica iz Dalmacije. Dio ih je pušten, a 21 je zatvoren u dvije ćelije u podrumu otprilike dva mjeseca prije nego što je Nedićev svjedok Koprivnjak stigao u Beograd početkom srpnja 1942. godine.¹ Prema njegovu iskazu, kad je odlazio, bila su živa još dvojica. Od navodnih žrtava iz 'ćelija smrti' u mrežnom jasenovačkom popisu četvoricu su iz Hrvatskoga primorja (Rijeka, Bakar, Dobrinj, Senj), jedan je iz Istre, a petnaestorica iz Dalmacije (Split, Kaštela, Podaca, Biograd, Blato, Komiža, Konavle). Sveukupno dvadesetorka, a ako tome dodamo i Bračevića, tj. kloniranog Baričevića, to znači 21 umoren glađu. Očito je uložen (pre)veliki trud da se podaci usklade s iskazom iz Nedićeva komesarijata pa su se u tom pretjerivanju potkrale i nevjerljivo pogreške. Međutim, detaljnija analiza pokazuje brojne nelogičnosti u toj konstrukciji. Prema Koprivnjaku radi se o mlađicima starosti 'najviše oko 20 godina'. Međutim, prema podatcima iz mrežnoga jasenovačkog popisa, samo su sedmorica iz 'ćelija smrti' mlađi od 30 godina, od toga trojica su iz Hrvatskog primorja i jedan iz Konavala. Osmorica su od 30 do 39 godina, a petorica imaju više od 40 godina pa se ne mogu smatrati mlađicima. Najmladi su stari 23 godine, a najstariji 48. Prosječna im je starost oko 33 godine, a medijalna 31. Prema iskazu iz Nedićeva komesarijata, može se zaključiti da je skupina ostavljena u 'ćelijama smrti' otprilike 10.5.1942. godine i navodno su umirali preko mjesec dana. Prema Nedićevu komesarijatu, samo su dvojica 'Dalmatinaca' još bila živa kad je Koprivnjak poslan na rad u Njemačku preko Beograda u kojem je dao iskaz 10.7.1942. godine. U napomenama jasenovačkoga popisa navodi se da je Ivica Variola iz Dobrinja na Krku 'umoren glađu 8.7.1942.' i da je Zdenko Radonić iz Konavala 'ubijen 9.7.1942.' Prema L64 stradao je 7.7.1942. Prema popisu L64 Suncoslav Bronzin iz Bakra stradao je 8.7.1942., a Ivica/Ivan Variola stradao je 15.10.1942., znači skoro 100 dana kasnije. Ako su svi zatvoreni u ćelije oko

Prezime:	Ime:	Ime oca:	Rođen/a:	Općina rođenja:	Mjesto rođenja:	Narodnost:
FINK	KONRAD	ALEKSANDAR	1906	GORNJI MIHALJEVEC	PRESEKA	HRVAT
		Način smrti: UBIJEN		Stradao/la: OD USTAŠA	God. smrti: 1942	
		Mjesto stradanja: U LOGORU		Logor: STARA GRADIŠKA	Stratište: ĆELIJE SMRTI	

Prema podatcima iz projekta Dotršćina, Konrad Fink ubijen je 3.10.1941. u Jasenovcu ili 9.7.1942. godine u Staroj Gradiški. Može se čak naći i podatak da je umro 1947. godine, ali to je netočan podatak jer je te godine tek upisan u smrtovnicu, što su potvrdili i članovi njegove obitelji. Znači stradao je u ratu, ali ne zna se mjesto i vrijeme smrti. Tu nije kraj čudima u ovome slučaju jer se u projektu Dotršćina može naći Konrad Turk stradao u Staroj Gradiški 1942. godine. Prema navedenim podatcima, radi se o dvojniku Konrada Finka pa nije jašno tko je stradao u starogradiskim 'ćelijama smrti' - stvarni Konrad Fink ili njegov fiktivni dvojnik Konrad Turk

10.5.1942., to bi značilo da je Ivica Variola gladovao skoro pola godine! Prema L64, Mićo i Zrinko Višković stradali su 31.12.1942. pa bi to značilo da su bili zatočeni u 'ćelijama smrti' sedam i pol mjeseci. Osim toga, to znači da su bar šestorica bila živa kad je Nedićev svjedok otisao iz Stare Gradiške. Bez vode se može preživjeti nekoliko dana, a bez hrane uglavnom se može izdržati od mjesec i pol do dva i pol mjeseca. Ima u toj priči i druga krajnost. Prema L64 Josip Treursić stradao je 15.4.42., a to je gotovo mjesec dana prije nego što su prema Nedićevu svjedoku 'Dalmatinici' ostavljeni u 'ćelijama smrti'. To znači da je sudeći prema podatcima iz L64 vrlo nelogična priča o skupnome umiranju mlađica iz Dalmacije u starogradiskim 'ćelijama smrti'. Osim toga, prema napomenama jasenovačkog popisa kod osmorice iz ove grupe navodi se logor Jasenovac kao alternativno mjesto smrti, a u popisu L64 kod još petorice navodi

se da su stradali u Jasenovcu i po jedan u Lepoglavi, Zemunu i El Shattu, a ne u Staroj Gradiški. Znači da prema komunističkim podatcima velika većina uopće nije stradala u Staroj Gradiški.

KomunISTI u 'ćelijama smrti'

U trećoj Mileticevoj knjizi vrlo je slična priča o 'ćelijama smrti', samo radi se o skupini komunista koji su iz logora u Gospiću odvedeni u Jastrebarsko, pa zatim u Koprivnicu i onda su iz koprivničkog logora 'Danica' dovedeni u Staru Gradišku. Prema toj priči ustaše su '... zatvorili u ćelije i osudili na smrt glađu grupu od oko 20 drugova'.² U toj su skupini bili Mirko Bukovec i Marijan Krajačić visoko pozicionirani u komunističkoj hijerarhiji.³ Bukovec i Krajačić spriječeni su u pokušaju bijega 25.11.1941. godine, a zadnji komunisti napustili su koprivnički logor u travnju

1942. godine.⁴ Znači to je okvir u kojem je ta skupina mogla stići u Staru Gradišku. Prema podatcima iz prve Mileticeve knjige, skupina od dvadesetak dalmatinских mladića zatvorena je u ‘ćelije smrti’ otrprilike 10. svibnja 1942. godine. Od 11 navedenih imena iz skupine od 20 komunista poslanih u Staru Gradišku iz Koprivnice, osam ih je podudarno s imenima iz skupine od dvadesetak stradalih ‘Dalmatinaca’. Ostala trojica, koji prema mrežnome jasenovačkom popi-

*grobu, umirali su preko mjesec dana u najgrozniјim mukama.*⁵ Očito da mogu biti zaboravljeni jer u mrežnom jasenovačkom popisu ne znaju točno prezime pa za svaki slučaj navode Mirko Bukev-Bukovac, a Marijan Krajačić je, kako je već prije u tekstu spomenuto, u popisu žrtava rata naveden pod imenom i nadimkom. U komunističkome popisu žrtava rata (L64) u oba slučaja Krajačić/Gašparec navodi se kao stradali 1943. godine. Znači, godinu kasnije od navod-

zaključiti neizravno preko broja žrtava iz logora „Danica“ u Koprivnici. Prema komunističkim glasilima iz vremena rata navodi se: ‘Ustaški konclogori od Koprivnice do Jasenovca imali su poslužiti i služe kao mjesta za masovno ubijanje građana naše zemlje.’⁶ Koliko je u brojkama ‘masovno’ ubijanje u koprivničkom logoru? Prema komunističkom popisu žrtava rata iz 1964. godine (L64) u koprivničkom logoru stradalo je iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine,

U Crnoj rupi u Kalkuti u jednoj su se noći ugušila 43 zatroljenika preko noći jer su bila stisnuta tri zatočenika po četvornome metru, a u Staroj Gradiški je prema ‘prijepisu’ moralo biti gotovo 8 zatočenika po četvornome metru. Međutim, ti zatočenici nisu se istoga dana ugušili već su ‘tri dana molili logornika zatočenika MILANA FLUMIANIJA da smiju promijeniti kiblu’. Iako ih je bilo osam po četvornome metru, u toj su zatvorskoj ćeliji imali i kahlicu u slučaju nužde. A onda, premda su ‘osuđeni na smrt glađu’, logornik Flumiani smilovao se i otvorio im vrata, a zatočenici su se razbjegzali po logoru. Većina je pohvatana, neki su našli bunar i skočili u njega, međutim najzanimljiviji je ovaj dio: ‘Dva zatočenika koji su pobegli u ekonomiju, našli su smrt u svinjcu gdje su se skrili, a svinje su im izjele trbuš i lice, ...’

su nisu iz Dalmacije, također se nalaze među gore u tekstu spomenutim imenima 52 navodno stradala u ‘ćelijama smrti’. Znači postoje komunističke priče o bar dvjema različitim, ali brojem istovjetnim skupinama logoraša zatvorenih u ćelije i ostavljenih umrijeti od gladi. Medusobno se razlikuju po tome što su u jednoj Dalmatinci, a u drugoj komunisti. Gotovo polovica imena ista je u oba slučaja. Komunisti su 1944. godine pisali u svojim biltenima: ‘*Tko može zaboraviti imena boraca kao što su bili Mirko Bukev i Marijan Krajačić, koji su s još nekoliko desetaka drugova umoreni najgroznjom smrću u logoru Stara Gradiška. Bez vode i hrane, poslije najtežih zlostavljanja, zatvoreni u tesnoj ćeliji kao u*

nog ubijanja izgladnjivanjem, a u jednoj od tih inačica stradao je kao partizan kod Turčina. U želji za kreiranjem što više žrtava, komunisti su se ‘malo’ preračunali, ali u prethodnome citatu najvažniji je podatak da su umirali preko mjesec dana. Kao što je već prije u tekstu navedeno, interval smrti 52 logoraša proteže se prema podatcima iz popisa L64 kroz sve ratne godine i duži je od trajanja logora Jasenovac i Stara Gradiška, ali čak i kad se gledaju samo nadnevci smrti u 1942. godini, taj interval smrti proteže se na preko 10 mjeseci, a prema službenome glasilu centralnog komiteata komunističke partije za Hrvatsku svi su poumirali u manje od dva mjeseca. O pouzdanosti cijele te priče možemo

Slovenije i Srbije sveukupno 720 ljudi, a prema Dizdaru najvjerojatnije tridesetak.⁷ U statističkome pregledu rezultata popisa Žrtve rata 1941.-1945. logor u Koprivnici čak nije posebno izdvojen, a usporedbe radi navodi se logor Bačka Topola sa 73 žrtve. Znači, kad se koriste provjereni podaci, a ne prepisuje se nekritički iz komunističkih propagandnih pamfleta, broj žrtava smanji se dvadesetak puta.

Logornikova priča

U ovome beskrnjnom kolažu o ‘ćelijama smrti’ treća je inačica jednoga sudionika tih dogadaja. Odmah nakon rata 12. lipnja 1945. godine iskaz je pred

komunističkom Zemaljskom komisijom za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača dao bivši logornik u Staroj Gradiški Milan Flumiani.⁸ U jasenovačkome mitu Flumiani nije baš bilo tko. On je jedan od samo 62 svjedoka na temelju kojih je komunistička komisija zaključila da je u Jasenovcu ubijeno preko pola milijuna ljudi. Znači, u rangu je primjerice Egona Bergera, bivšeg logoraša i poslijeratnoga namještenika komunističkog Propodjela u komandi grada Zagreba, autora knjige o Jasenovcu i jednog od izabralih svjedoka Zemaljske komisije. Treba naglasiti da je u trenutku davanja iskaza Flumiani vjerojatno život visio o tankoj niti i stoga je govorio sve što su komunisti poželjeli. Nai-me, već 1943. godine u jednoj zabilješci nakon puštanja iz logora Stara Gradiška Flumianiju je teško optužio Ivan Šnidaršić, član sindikata i tajnik sekcije tramvajaca. Šnidaršić je uhićen u svezi s prvomajskim štrajkom i kaznu je prvo služio u Lepoglavi, a kasnije je prebačen u Staru Gradišku. Prema zabilješci, Šnidaršić navodi: '*Nakon pogibije drugova za logornika je postavljen Flumiani koji počinje da se ulizuje upravi i postepeno prelazi u službu ustaša i otežava položaj drugova.*'⁹ Pogibija drugova eufemizam je za likvidaciju tajne komunističke organizacije u logoru tzv. kolektiva. Nadalje, u jednom komunističkom izvješću iz 1944. godine spominje se '*ustaški tra-*

bant Flumiani'.¹⁰ Manje od dva tjedna prije Flumianija je u iskazu pred Zemaljskom komisijom Mustafa Ahmedović, optužio ga da je kao logornik s ustašama batinao logoraše određene za odlazak na rad u Njemačku.¹¹ Flumianijev iskaz se, kao što se moglo i očekivati poprilično razlikuje od ostalih triju priča o umiranju od gladi u 'ćelijama smrti' u Staroj Gradiški. Prema Flumianiju, odmah nakon dolaska novog šefa političkog odjela u Staroj Gradiški 27. ožujka 1942. godine, u samice je bez hrane i vode zatvoreno 20 zatočenika, a naknadno je zatvoren i dotadašnji logornik. Navodno su tako zatvoreni izdržali 58 dana i to samo zato što su im Flumiani i još dvojica '*potajice dodavali hranu kroz ventilatore i kroz kukerl od samice na vratima*'. Flumiani navodi i neka imena zatočenika, ali uglavnom pogrešno. Primjerice, Treusić umjesto Treursić, Ivica R(a)kar umjesto kombinacije Josip/Juraj Rakar, Ivica Kovačić umjesto Zvonko Kovačić. Navodi i žrtvu prezimena Bocak, ali kako često spominje ustašu Bosaka možda se radi i o zabuni u smrtnom strahu pred komunističkim islijednicima. Prema Flumianiju, u svibnju 1942. određeno je još 47 ljudi za smrt od gladi u samicama. Prema jednoj od navedenih priča radilo se o 40 pa 46 zatočenika. Osim toga, ako je prema Flumianiju prva skupina zatvorena krajem ožujka i ako su izdržali skoro dva mjeseca, znači da su pomrli

do otprilike 24. svibnja 1942. godine. Međutim, to je u kontradikciji s drugim pričama prema kojima su bili bačeni u samice oko 10. svibnja 1942. godine. U Flumianijevoj priči zatočenici su jednog dana sami provalili iz samice. Neki su pri tome ustrijeljeni, a dio je uhvaćen. U ovoj priči nema detalja sa skakanjem u bunar, nema kahlice, tj. kible ni ustaških svinja ljudoždera, već su preživjeli '*upućeni u tzv. bolnicu* gdje su mučeni. Tu se poimenično spominje samo Ivan Korpar koji je izboden nožem iskrvario. Međutim, prema napomenama iz mrežnoga jasenovačkog popisa Ivan Korpar je nestao 6. svibnja 1942. godine, znači više od dva tjedna prije nego što je po Flumianijevoj inačici uopće mogao biti zatvoren u 'ćeliju smrti'. Flumianijev iskaz samo je prilog ovome starograđiskom rašomonu. Kaos je pravi raj za komuniste.

Crna rupa

U tri Milićeve knjige čak su četiri različite inačice skapavanja od gladi zatočenika u Staroj Gradiški. Razlikuju se prema broju stradalih, broju 'ćelija' ili samica u kojima su stradali i prema godini stradanja. Razlikuju se i po obilježju grupe. Tako su u jednome slučaju dalmatinski mladići starosti 40+, drugom poznati komunisti pristigli iz Koprivnice kojima se ni neokomunisti više ne sjećaju imena, u trećem to je tajni komunistički kolektiv, a u četvrtom su intelektualci/radnici. U tom zadnjem slučaju prema prijepisu izvješća za CK KPH¹² nepoznatoga zatočenika iz logora Stara Gradiška, od gladi su u samicama stradale dvije skupine intelektualaca i radnika.¹³ Tekst 'prijepisa' sročen je u obliku godišnjega špijunskega izvješća za razdoblje od rujna 1943. do kolovoza 1944. godine s podatcima o situaciji u, ali i izvan logora koju ne može znati zatočenik u logoru smrti, osim ako nije dio špijunske mreže ili ako se ne radi o komunističkome propagandnom uratku. Prema toj priči dvojica su ustaša prozivali zatočenike iz matične knjige te su intelektualce i radnike koji su bili osuđeni na 2 do 3 godine zatvora bacali u samice gdje su ostavljeni da umru od gladi i žedi. Detaljnije to ide ovako: '*Nakon prve partije iznesenih 40 ljudskih kostura, bilo je bačeno 46 zatočenika najprije*

- 1 Antun Milić, Koncentracioni logor Jasenovac 1941-1945., Dokumenta, Knjiga I, Narodna knjiga Beograd Spomen-područje Jasenovac, 1986., dokument br. 146 Izvod iz zapisnika Nedževog komesarijata za izbjeglice i preseljenike od 10.7.1942. godine
- 2 Antun Milić, Koncentracioni logor Jasenovac 1941-1945., Dokumenta, Knjiga III, Narodna knjiga Beograd Spomen-područje Jasenovac, 1987., dokument br. 185
- 3 Zdravko Dizdar, Ljudski gubici logora "Danica" kraj Koprivnice 1941.-1942., UDK 949.75 Koprivnica "1941/1942", 940.547.21 (497.5 Koprivnica) "1941/1942", 2001. s. 66-67
- 4 Dizdar, 2001, s. 66-67.
- 5 Milić, knjiga III, dokument. br. 185 članak iz lista Naprijed organa CK KPH br. 47., od 14. travnja 1944.
- 6 Milić, 1987., dokument br. 185 članak iz lista Naprijed organa centralnog komiteta komunističke partije Hrvatske - Ustaški zločini u konclogorima neće biti zaboravljeni, br. 47. od 14. travnja 1944.
- 7 Dizdar, 2001, s. 47
- 8 Milić, Knjiga III, dokument br. 238
- 9 Milić, Knjiga II, dokument br. 301
- 10 Milić, Knjiga II, dokument br. 345
- 11 Milić, Knjiga III, dokument br. 231 iskaz od 30. svibnja 1945. godine
- 12 Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske
- 13 Antun Milić, Koncentracioni logor Jasenovac 1941-1945., Dokumenta, Knjiga II, Narodna knjiga Beograd Spomen-područje Jasenovac, 1986., dokument br. 345
- 14 Milić, Knjiga II, dok. br. 345
- 15 https://en.wikipedia.org/wiki/Black_Hole_of_Calcutta

*u tri samice s hranom za tri dana. Nakon trećeg dana bili su svi bačeni u samicu br. 3 veliku 2x3 m, te osuđeni na smrt gladi.*¹⁴ Ta se priča razlikuje po nekoliko važnih detalja od ostalih. Radi se o dvjema skupinama s većim brojem zatočenika. Prvo je jedna smještena u samice, a onda su izneseni kao kosturi. Tu se postavlja pitanje koliko su vremena morali biti u tim samicama da bi od njih ostali samo kosturi ili je to autoru 'prijepisa' bilo nebitno. U toj prvoj skupini nije naveden broj samica, ali u drugoj je navodno 46 zatočenika smješteno u 3 samice, a zatim su nakon tri dana prebačeni u jednu dimenziju 2x3 metra. Broj zatočenika i samica ne odgovara prije u tekstu navedenim verzijama smrti od izglađnjivanja u 'ćelijama smrti'. Međutim, ne odgovara ni vrijeme jer se izvješće odnosi na razdoblje koje je godinu ili dvije kasnije od prve dvije inačice priče. Ova priča iz 'prijepisa' neodoljivo podsjeća na dogadaj iz indijske kolonijalne povijesti kada su se u tzv. *Crnoj rupi* u

Kalkuti u jednoj noći ugušila 43 zarođenika.¹⁵ U *Crnoj rupi* bila su stisnuta skoro tri zatočenika po četvornome metru i oko dvije trećine ugušilo ih se preko noći, a u Staroj Gradiški je prema 'prijepisu' moralo biti skoro 8 zatočenika po četvornome metru. Međutim, ti zatočenici se nisu istog dana ugušili već su 'tri dana molili logornika zatočenika MILANA FLUMIĆA da smiju promijeniti kiblu'. Premda ih je bilo oko 8 po četvornome metru, u toj su zatvorskoj ćeliji imali i kahlicu u slučaju nužde. Uglavnom, nakon tri dana, premda su 'osuđeni na smrt gladi', logornik Flumiani se smilovao i otvorio im vrata, a zatočenici su se razbežali po logoru. Većina je pohvatana, neki su našli bunar i skočili u njega, međutim najzanimljiviji je ovaj dio: 'Dva zatočenika koji su pobegli u ekonomiju, našli su smrt u svinjcu gdje su se skrili, a svinje su im izjele trbuš i lice, ...'. Taj dio priče odgovara već u tekstu spomenutoj sudbini Stjepana Kavurića koji je navodno

strijetan, a glavu su mu rastrgale svinje, ali oko godinu i pol prije ovih događaja. Kao da je autor 'prijevisa' slijedio onu marksističku mudroliju da se povijest ponavlja, prvo kao tragedija, a zatim kao farsa. Tragedija je da su komunisti po Hrvatskoj stvorili toliko crnih rupa, a farsa je da nas i dalje pokušavaju držati u njima.

U mrežnom jasenovačkom popisu mogu se naći još desetci imena navodno stradalih 1942. godine u Staroj Gradiški, a koji su prema drugim izvorima stradali baš u 'ćelijama smrti'. Međutim, nisu kao takvi prikazani na jasenovačkom popisu. Provjera njihovih podataka pokazala je da su oni jednako neuvjerljivi kao i u ovdje navedenim slučajevima. Očito je bilo dovoljno da netko od drugova sastavi neki popis, zatim se to objavi u nekoj knjizi i tako se dobije znanstvena podloga za besmisleni podatak koji se onda koristi kao nepobitni dokaz za jasenovačke kolaže.

SA SLAVONIJOM I BARANJOM ZAJEDNO. U DOBRU I ZLU. STVARAMO. VJERUJEMO I VOLIMO.

Pratite program TV Slavonije i Baranje putem DVB-T-a, MAX-TV-a, OPTI-TV-a, B-NET-a i
Live streaminga na www.stv.hr

Biti na televiziji
ne jamči uspjeh, ali
uspjeti,
a ne biti na televiziji
gotovo je nemoguće.

e-mail: marketing@stv.hr
Tel/fax : 031/203-333

